праці; досягнення більш продуктивної зайнятості, що на відміну від поточного стану забезпечувала не лише соціальний статус, а і становище працівників, стимулювала б легальну діяльність, а не тіньову економіку; розвивати наукоємні галузі, які створять попит на людський капітал в країні. Також постає необхідність аналізу процесів розвитку в контексті співвідношення «high-tech – high-hume», коли інноваційний розвиток та якість життя стануть взаємодоповнюючими факторами.

Список використаних джерел:

1. Омельяненко В. А. Людський капітал як ключовий чинник економічного зростання (стримуючі соціально-економічні фактори в Україні) [Електронний ресурс]. – 2012. – Режим доступу: http://do.gendocs.ru/docs/index-115981.html

2. Шарипова Н. Е. О проблеме бедности: институциональный подход // Проблемы современной экономики. – 2007. – №4. – С. 397-400.

Яцюк О.С.

асистент,

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу;

Безуглий О.Ю.

Голова ревізійної комісії ВАТ "Прикарпаттяобленерго"

ПРАКТИКА ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ В КРАЇНАХ ЄВРОСОЮЗУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇЇ АДАПТАЦІЇ ДО УМОВ УКРАЇНИ

Проблема енергозбереження для України з причини низької ефективності використання енергоносіїв та відсутності диверсифікації джерел імпорту є надзвичайно актуальною. Енергоємність ВВП в Україні значно вища, ніж в економічно розвинених державах [1], що є наслідком деформованої структури виробництва та енергоспоживання, використання застарілих виробничих фондів енергетики, повільного впровадження енергозберігаючих технологій тощо. Для досягнення суттєвих позитивних зрушень в цій сфері потрібні значні обсяги фінансових ресурсів, а також сприятливі інвестиційні умови [2].

З огляду на досягнуті в країнах Євросоюзу вагомі результати в сфері енергозбереження, видається доцільним адаптувати окремі механізми й напрями реалізації їх державної політики енергозбереження до національних умов України. До таких механізмів та напрямів державної політики слід віднести:

1) стимулювання розвитку та підтримки ефективної ринкової структури;

2) стимулювання споживачів до енергозбереження;

3) зацікавлення суб’єктів господарювання у посиленні енергозбереження;

4) розвиток та підтримка інституційно-організаційних заходів;

5) запровадження та гарантування стабільних правил гри.

Розглянемо зазначені елементи детальніше. Так, стимулювання розвитку та підтримки ефективної ринкової структури передбачає встановлення реальних цін на товари й послуги і особливо на енергоносії; уникнення практики запровадження субсидій, дотацій та взаємного субсидування; ефективне використання важелів податкового регулювання; забезпечення реалізації прав та відповідальності власників і споживачів енергоресурсів. Ринок і конкуренція є тим середовищем, що найкраще сприяє поширенню практики енергозбереження як на виробництві,

так і в самій свідомості громадян. В ринкових умовах відбувається постійний вибір споживачів щодо напрямків використання енергоресурсів, застосування економних технологій і техніки, що створює постійно діючий механізм зацікавленості в реалізації енергозберігаючої політики. Оскільки споживачі можуть самостійно робити потужні інвестиції в енергозбереження, то в країнах ЄС в цій сфері широко використовувалися ринкові механізми.

Стимулювання споживачів до енергозбереження передбачає проведення аналізу і моніторингу їх поведінки щодо дотримання принципів і вимог енергозбереження; впровадження системи інформаційного забезпечення заходів з енергозбереження та поширення кращого досвіду та енергозберігаючих технологій і техніки; запровадження енергетичних перфоманс-контрактів та створення енергосервісних компаній; запровадження фінансових стимулів до впровадження енергозберігаючих заходів. Енергозбереження не може бути самодостатнім інструментом зацікавленості споживачів енергоресурсів до їх економії, оскільки побутові та промислові споживачі в багатьох випадках мають свої специфічні цілі й завдання, які дуже часто не пов'язані з проблемою економного витрачання енергоресурсів. До того ж, такі споживачі часто перебувають під впливом ефекту асиметричної інформації, тобто не володіють достатньою інформацією про товари, які їм пропонуються. Необхідно розв'язувати проблему непоінформованості споживачів енергоресурсів щодо енергозберігаючої політики держави, переваг ощадливого використання енергоресурсів, наявності механізмів стимулювання їхньої зацікавленості в енергозбереженні. Так, у країнах ЄС ефективними виявилися такі механізми поширення інформації про переваги енергозбереження: проведення енергетичного аудиту на рівні окремих підприємств та маркування побутових товарів за показниками енергоспоживання. Така система маркування не лише дає можливість інформувати громадськість про об'єми споживання енергоресурсів, але й стимулює виробника до виробництва більш енергоефективної й енергоекономної продукції [3].

Зацікавлення суб'єктів господарювання у посиленні енергозбереження включає запровадження стандартів і будівельних норм, спрямованих на стимулювання ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів (наприклад, державні стандарти на виробництво техніки і будівельних конструкцій); запровадження системи державних закупівель енергозберігаючого обладнання, зокрема, для державних установ, підприємств і організацій; державну підтримку розроблення і впровадження (розповсюдження) енергозберігаючої техніки і обладнання; забезпечення доступу споживачів енергоресурсів до кращих зразків техніки і технологій; проведення консультацій, семінарів і навчань з питань енергозбереження; співпрацю виробників і споживачів енергоресурсів з метою підвищення ефективності й ощадливості їхнього використання на основі запровадження механізму енергетичного менеджменту споживачів (DSM – demand side management). Досвід України свідчить, що споживачі енергоресурсів тривалий час можуть не усвідомлювати переваг нових енергоефективних технологій, що призводить до низького ринкового попиту на енергозберігаючу техніку, а отже, й до незацікавленості в налагодженні її виробництва. Для виведення з експлуатації застарілих енергоємних технологій та обладнання доцільно запроваджувати нові стандарти, які стимулюватимуть прискорення розвитку техніки і технологій, підвищення їх енергоефективності. Так, у державах ЄС широко використовувалася практика закупівлі нового енергоефективного обладнання для державних установ. Поширюючи нові технології серед населення, держава повинна сама подавати приклад дотримання політики енергозбереження.

На зразок країн ЄС в Україні доцільно запровадити систему енергетичного менеджменту серед споживачів енергоресурсів (DSM), який має стати складовою частиною механізму планування розвитку енергетичної галузі на загальнодержавному і регіональному рівнях та орієнтуватися на потреби і споживачів, і виробників паливно-енергетичних ресурсів. Наприклад, постачальники таких ресурсів разом з їхнім продажем мають пропонувати споживачам також енергозберігаючі послуги, що дасть змогу виводити споживачів з пікових зон енергетичних навантажень та зменшувати необхідність побудови нових генеруючих потужностей. Часто постачальникам енергоресурсів значно простіше разом з їх споживачами на основі спільних зусиль скоротити обсяги споживання енергії, аніж створити нові генеруючі потужності [4].

Розвиток та підтримка інституційно-організаційних заходів передбачає координацію процесу реалізації державної енергозберігаючої політики на регіональному рівні та між різними секторами й галузями економіки; запровадження механізму добровільних угод щодо енергозбереження між їх споживачами і постачальниками; впровадження практики проведення експертиз з енергозбереження, системи технічної й фінансової підтримки енергозберігаючих заходів; залучення фахівців з енергозбереження для надання консультацій та реалізації енергозберігаючих проектів централізованого й цільового характеру. В Україні доцільно запроваджувати механізми стимулювання виробників однорідної продукції до підвищення ефективності використання ними енергоресурсів на своєму виробництві або до випуску енергозберігаючої техніки шляхом укладання добровільних угод з енергозбереження [5, 232].

Добровільні угоди з енергозбереження – це домовленості між урядом держави та представниками промисловості (окремими галузевими об'єднаннями виробників промислової продукції) про співпрацю та взаємозобов'язання у цій сфері, що позитивно впливає на розвиток економіки, сприяє зниженню її енергоємності і т.д. До того ж, впровадження програм з енергозбереження мають стати складовими елементами інвестиційних зобов'язань власників приватизованих підприємств.

Держава повинна використовувати різні механізми стимулювання в суспільстві енергозберігаючої поведінки й практики, зокрема, надавати певні економічні переваги за умови дотримання принципів енергозбереження та спрямованості на досягнення загальних цілей, визначених в угодах з енергозбереження. Наприклад, представники певної галузі розробляють новий енергоефективний вид техніки, технології або матеріалу, після чого встановлюються нові державні стандарти, які зобов'язують інші галузі використовувати техніку за показниками не нижчими, ніж розроблена. Одним із методів державної політики є інформаційно-рекламна підтримка виробників під час запровадження енергозберігаючих заходів або інші види й форми підтримки виробників, які займають лідерські позиції у виробництві енергозберігаючої техніки.

Невизначеність й непослідовність у реалізації державної енергозберігаючої політики породжує недовіру до неї з боку споживачів енергоресурсів, що знижує їхню зацікавленість в ефективному використанні енергоресурсів. Для уникнення цього слід запроваджувати та гарантувати стабільні правила гри, зокрема країни ЄС докладали зусиль для забезпечення прозорої політики енергозбереження; постійної демонстрації стабільної, цілеспрямованої діяльності для реалізації енергозберігаючої політики; запровадження ефективної системи моніторингу

реалізації енергозберігаючої політики; посилення міжнародного співробітництва та обміну кращим досвідом.

Список використаних джерел:

1. Energy Efficiency Initiative. V.1, V.2. International Energy Agency Publications. OECD/IEA. 2007.

2. Жовтянський В.А. Удосконалення механізмів енергозбереження у розрізі ринкових перетворень в Україні // Регіональний Європейський форум. Доповіді. 16-19 травня 2000 р. – Київ: Всеукраїнський енергетичний Комітет. – 2000. – Т.1. – С. 123-134.

3. Енергозбереження та використання альтернативних джерел енергії – застосування європейського досвіду в Україні: Освітній пакет для тематичного короткотермінового семінару / Черніг. центр перепідготовки та підвищ. кваліфікації працівників органів держ. влади, органів місц. самоврядування, держ. п-в, установ і орг.; С. Зінченко, Н. Коваленко. – Чернігів: ЦППК, 2009. – 88 с.

4. Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Action Plan to Improve Energy Efficiency in the European Community. Brussels, 29.02.2000.

5. Чемерис Л.О. Державна політика енергозбереження – шлях до підвищення конкурентноспроможності України // Матеріали VI (XVIII) Всеукр. наук.-практ. конф., Київ, 11-12 березня 2010 р.: тези доповідей / [редкол.: В.Г. Герасимчук (відпов. ред) та ін.].– К.: НТУУ «КПІ», 2010. – 290 с.